Ն՝ 1184 — 1881 ՅՈՒԼԻՍ 26–27 ԲԱԶԱՐ—ԲԱԶԱՐԱԹԻԹԷՍԻ — ՊԷՇԻՆՃԻ ՄԷՆԷ

ԱՊՕՆԷ ՓԻՏԱԹԼԱՐԸ

Մէջիտիէ 20 ղրուշտան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՀԻՒՆ

Պիր սէզէնիք . . . 150 ղ.
Ալթը այլըգ . . . 80 »
Իւչ այլըգ . . . 40 »

ՎԻԼԱՅԷԹ ԻՀԻՒՆ

Բոլթա իւէ իրսալ օլունճագ-
լար իչիւն
Պիր սէզէնիք . . . 200 ղ.
Ալթը այլըգ . . . 100 »

20 Բարա

ԹԷՐՃԷՄԱՆԸ ԷՖԷՐԱՐ

ՄԷՎԱՏՏԸ ԲՈԼԻԹԻԿԻՆ ԻԼՄԻՅԷ ՎԷ ՄԻԼԻՅԷ ՎԷ ՍԱՒՐՈՅԻ ՀԱՄԱՐ ԵՎ ԱՄԻ ԳԱԶԷԹԱ ՏԸՐ

ԻԼԱՆԱԹ ՓԻՏԱԹԼԱՐԸ

Պէհէր սաթիրի միչինճ

1 վէ 2 վէ 3 իւնճի-սահիֆէ 5 ղ.
4 իւնճիւ սահիֆէյէ . . 2 »

ԻԽԹԱՐ. Պանգա, Շիրքէթ վէ ումուրու սարրաֆիյէյէ այիտ.
2 մէ 3ի ճճնու սահիֆէլէրէ 6 ղ.
4 իւնճիւ սահիֆէյէ . . 4 »

Զիյատէ միւտտէթ իչիւն իլանաթա այրը բազարլըգ ղուր:

Մէվատտը նաֆիայա տայիր պէնտիէր մէճմանէն գապուլ օլունմանագ վէ տէրճ օլունմայան էվրագ, իատէ օլունմայանագ:

20 Բարա

Իտարէխանէսի վէ մաթպասասը, Սթամպօլոս Պապը Ալի ճատտէսինտէ էսկի Պապը Զապթիյէ սոգաղը քէօշէսինտէ նումէրօ 8 տէ տիր: — Ղազէթանրն ումուրու իտարէ վէ թահրիրիյէսինէ այիտ քեափֆէյի մէվատտ հագգընտա, Միւտիրի ղազէթա Տիգրան Ճիվէլէկեանա միւրաճաաթ օլունճաղը կիպի, քեափֆէյի մէքեաթիպլին տախի անրն նամինա կէօնտէրիլմէսի իգթիզա էտէր:

ԱՍԻԹԱՆԷ 27 ՅՈՒԼԻՍ

ԻԼԱՆ

Ճումա կիւնքի սաթրչտան սթիտէքի հիսապ մուհիպինէ Միացեալ վէ Ագգանուէր Հայասէեաց Ընկերութիւնլարընա 12 ղրուշ 20 բարա էկօնտէրմիշիզ:

Ապօնէտէն մաատա էլտէն սաթըշ, Ատտ. 500

Պէհէրի 1 բարատան

75 % օլարագ Միացեալ Ընկերութիւնա	Ղրշ. 9. 15
25 % օլարագ Ազգ. Հայասէեաց Ընկերութիւնա	3. 5
	Ղրշ—12. 20

ԿԻՒՆԼԻԻԳ ՀԱՎԱՏԻՍ

Տանլէր վէքիլէրի Մ. Պուրգ վէ Մ. Վալիրէյ իլէ միւզաքէրէ իթմէք իչիւն Պապը Ալիտէ թէշէքիւլ իտէն գօմիսիօն մումաթլէրիհիմա վէքիլլէր կէլմէկդէն էվվէլ իճթիմահա պէտ իտուպ, պիրինճի իճթիմա վուգու պուլսուզու կիպի, իքինճի իճթիմա տա բէնյէնպէհ կիւնիւ իճրա օլունաճագ իմիշ:

Մէզքիւր գօմիսիօնտա մալիյէ նէզարէթի վարիտաթ վէ տուլուն մուհասապէճիլէրի էֆէնտիլէր հազարաթընն տախի հազբր պուլսունտուգլարը մէսմաւ աբը:

Ալէմանիա տանլէրի թարաֆընտան տախի Տէրսաատէթ պիր վէքիլ կէօնտէրիլճէկի շայիսարը վէ-էն թէքզիպ իտիյօր:

—

Ինկիլթէրրանն Տէրսաատէթ սէֆիրի Էօրտ Տիֆրինն Անատոլու հագգընտա մալիմաթը միւքէմմէլէ ախզ իթմէք իւզրէ Սիվազտա մուգիմ Ինկիլթէրրա ժէնէրալ գօնսօլսու միրալայ Ուիլաքնը նէգտինէ չաղրտըգընը պուլսատան ագատմ եաղմշ իտիք: Գօնսօլսը մուսիւլէյ Մ. Ուիլքն էվվէլքի սապահ Սամսունտան Տէրսաատէթ մուվասէլէթ իթմիշ վէ տունքի կիւն լօրտ Տիֆրին իլէ Անատոլու ըսյահաթը հագգընտա ուզուն միւտտէթ միւզագաթ իյլէմիշ տիր:

—

Եունան թահտիտը հուտուտ գօմիսիօնու՝ իքինճի գըսմ արազի իւզէրինէ մուամէլաթա իպթիտար իյլէմէք իսթէմիշ իսէ տէ, մէմուրինը մահալլէյէ՝ թահտիտը հուտուտրն թախիյէտէն սօնրա իճրասը լազմ կէտիյինի պէէան իլէ միշքէլաթ չըգարմագտա իմիշլէր:

Իշգու գօմիսիօնա Իթալիա տէվլէթի թարաֆընտան ասքէրի պիր գօմիսէր տահա թային օլունմուշ տիր: Ինկիլիզ գօմիսէրի Եիւզ պայը Մ. Օուէյն պին պաշըրգ բիւթպէսինէ թէրքի գըլընմըշ տիր:

—

Եունան հուտուտընտա պուլունան թօրճու ալայլարընտան իքի ալայ թարապլուսը-Ղարպա ոէվգ օլունճագ իմիշ:

—

Գոռէյէնին մալիմաթընա կէօրէ, Տէրվիշ բաշա թահտը թէվգըֆա ալմըշ օլտուղու Ադնավուլարը ոէպելինի թախլիյէ իյլէմիշ տիր:

—

Բարիզ կազէթալարընն պէյանա կէօրէ, ճէզայիր ասիլէրի իլէ մուխապէրէտէ պուլունան 40–50 գատար ճէզայիրլիրուէսա վէ չէյլէր թահտը թէվգըֆա ալընմըշլար վէ պիր մուհարեպէտէ թէվգըֆ օլունան 90 գատար ճէզայիրլիլէր իլէ պէրապէր Ֆրանսայա կէօմիւրիւլմիշլէր տիր: Պունլար թուլօն գալէլէրինտէն պիրինտէ հապս իտիլէճէքլէր իմիշ:

—

Հէր օրտուտա պիր իտարէ մէճլիսի օլմասը վէ պու մէճլիսին ըէսի պէր միրիլիվա էվէ ազալաը հէր սընֆտան պիրէր միրալայ օլմասը գարարլաշտըրըլմըշ օլմաղլա, իքինճի օրտու իտարէ մէճլիսի ըկյասէթինէ եէնի չէհիր իտարէյի ասքէրկյէ մէճլիսի ըէսի Շեբրիֆ բաշա վէ պիրինճի օրտու իտարէ մէճլիսի ըկյասէթինէ տախ Հիւսէյին բաշա թաեին օլունմուշլար տը:

—

Թէրճէմանը Հաֆէզէրընն Քիւրտիսթանտան ալտըղը մէքթուպլարա կէօրէ, Շեյխ Իսպէյտուլլահընն օրտանտ ուզագլանմասընտան պէրու չիր Քիւրտլէր իլէ Ահմէտ՝ Սիւննի Քիւրտլէրէ հէր կէօնա զուլմ ու իթիսֆաթա պաշլամըշլար վէ հէթքը ըրզ վէ գաթլը նուֆուս վէ իհրագը գուրա վէգայի ատիյէ սըրասընա կէչմիշ իմիշ:

—

Արթա քէօրիւսինտէ թէէսիս օլունան կէօմրիւք մատտէսի հագգընտա սէֆիրլէր Թարաֆընտան Պապը Ալիյէ թէպլիղաթը տօսթանէ վուգու պուլմուշ տը:

—

Իշիտիլմիյինէ կէօրէ, իրան սէֆիրի Մօհսին խան հազրէթլէրի Շեյխ Իսպէյտուլլահընն Տէրսաատէթտէ սուրէթը գապուլի հագգընտա Պապը Ալիյէ բրոթէսթօ իլէմիշ տիր: Շեյխ Իսպէյտուլլահ՝ պէրապէրինտէ 12.000 լիրա մըգտարը պիր մէպալ կէթիրմիշ իմիշ:

Մաթպուաթ խարէի պէհլիյսի հանիպինտէն Տէրսաատէթտէ նէյր օլունան պիշիմլիք կազէթալարա աթիտէքի իսթիարնամէ իրսալ գէլընմը տը՝:

Տէրսաատէթ կազէթալարընտա պիրնա իսմ վէ եախոտ նամը միւսթէար իլէ (սախթէ իսմ իլէ) վարագա վէ մէքթուպլար տէրճ ու նէյրի պիրքիւլիյէ մէմնու օլուպ, իշպու իլանը բէսմի խիլֆընա օլարագ օ միսիլու վարագա վէ մէքթուպ նէյրինէ միւթեճասրը օլան կազէթանընն սահիպը իսթիյազընա տէֆտի ուլատ թէնպիհմաթը լազմէ իճրասը յա իքթիֆա օլունուպ, տէֆտի սանիյէ թէքէրրիւրինտէ կազէթասը մուվազգաթէն թաթիլ վէտէֆտի սայիսէտէ պիրքիւլիյէ իլզա գէլընճաճաղը մուգարրէր օլմաղլա, պա էմրի սամի իլանը քէֆիյէթէթ իպթիտար գէլընմը:

—

Եունան թահտիտը հուտուտ գօմիսիօնու՝ իքինճի գըսմ արազի իւզէրինէ մուամէլաթա իպթիտար իյլէմէք իսթէմիշ իսէ տէ, մէմուրինը մահալլէյէ՝ թահտիտը հուտուտրն թախիյէտէն սօնրա իճրասը լազմ կէտիյինի պէէան իլէ միշքէլաթ չըգարմագտա իմիշլէր:

Իշգու գօմիսիօնա Իթալիա տէվլէթի թարաֆընտան ասքէրի պիր գօմիսէր տահա թային օլունմուշ տը՝: Ինկիլիզ գօմիսէրի Եիւզ պայը Մ. Օուէյն պին պաշըրգ բիւթպէսինէ թէրքի գըլընմըշ տը:

—

Եունան հուտուտընտա պուլունան թօրճու ալայլարընտան իքի ալայ թարապլուսը-Ղարպա ոէվգ օլունճագ իմիշ:

—

Գոռէյէնին մալիմաթընա կէօրէ, Տէրվիշ բաշա թահտը թէվգըֆա ալմըշ օլտուղու Ադնավուլարընն ոէպելինի թախլիյէ իյլէմիշ տիր:

—

Բարիզ կազէթալարընն պէյանա կէօրէ, ճէզայիր ասիլէրի իլէ մուխապէրէտէ պուլունան 40–50 գատար ճէզայիրլիրուէսա վէ չէյլէր թահտը թէվգըֆա ալընմըշլար վէ պիր մուհարեպէտէ թէվգըֆ օլունան 90 գատար ճէզայիրլիլէր իլէ պէրապէր Ֆրանսայա կէօմիւրիւլմիշլէր տիր: Պունլար թուլօն գալէլէրինտէն պիրինտէ հապս իտիլէճէքլէր իմիշ:

—

Հէր օրտուտա պիր իտարէ մէճլիսի օլմասը վէ պու մէճլիսին ըէսի Շեբրիֆ բաշա թաեին օլունմասը գարարլաշտըրըլմըշ օլմաղլա, իքինճի օրտու իտարէ մէճլիսի ըկյասէթինէ եէնի չէհիր իտարէյի ասքէրկյէ մէճլիսի ըէսի Հիւսէյին բաշա թաեին օլունմուշլար տը:

—

Թէրճէմանը Հաֆէզէրընն Քիւրտիսթանտան ալտըղը մէքթուպլարա կէօրէ, Շեյխ Իսպէյտուլլահընն օրտանտ ուզագլանմասընտան պէրու չիր Քիւրտլէր իլէ Ահմէտ՝ Սիւննի Քիւրտլէրէ հէր կէօնա զուլմ ու իթիսֆաթա պաշլամըշլար վէ հէթքը ըրզ վէ գաթլը նուֆուս վէ իհրագը գուրա վէգայի ատիյէ սըրասընա կէչմիշ իմիշ:

—

Արթա քէօրիւսինտէ թէէսիս օլունան կէօմրիւք մատտէսի հագգընտա սէֆիրլէր Թարաֆընտան Պապը Ալիյէ թէպլիղաթը տօսթանէ վուգու պուլմուշ տը:

—

Իշիտիլմիյինէ կէօրէ, իրան սէֆիրի Մօհսին խան հազրէթլէրի Շեյխ Իսպէյտուլլահընն Տէրսաատէթտէ սուրէթը գապուլի հագգընտա Պապը Ալիյէ բրոթէսթօ իլէմիշ տիր: Շեյխ Իսպէյտուլլահ՝ պէրապէրինտէ 12.000 լիրա մըգտարը պիր մէպալ կէթիրմիշ իմիշ:

Մաթպուաթ խարէի պէհլիյսի հանիպինտէն Տէրսաատէթտէ նէյր օլունան պիշիմլիք կազէթալարա աթիտէքի իսթիարնամէ իրսալ գէլընմը տը՝:

Տէրսաատէթ կազէթալարընտա պիրնա իսմ վէ եախոտ նամը միւսթէար իլէ (սախթէ իսմ իլէ) վարագա վէ մէքթուպլար տէրճ ու նէյրի պիրքիւլիյէ մէմնու օլուպ, իշպու իլանը բէսմի խիլֆընա օլարագ օ միսիլու վարագա վէ մէքթուպ նէյրինէ միւթեճասրը օլան կազէթանընն սահիպը իսթիյազընա տէֆտի ուլատ թէնպիհմաթը լազմէ իճրասը յա իքթիֆա օլունուպ, տէֆտի սանիյէ թէքէրրիւրինտէ կազէթասը մուվազգաթէն թաթիլ վէտէֆտի սայիսէտէ պիրքիւլիյէ իլզա գէլընճաճաղը մուգարրէր օլմաղլա, պա էմրի սամի իլանը քէֆիյէթէթ իպթիտար գէլընմը:

—

Ինկիլթէրրանն Տէրսաատէթ սէֆիրի Էօրտ Տիֆրինն Անատոլու հագգընտա մալիմաթը միւքէմմէլէ ախզ իթմէք իւզրէ Սիվազտա մուգիմ Ինկիլթէրրա ժէնէրալ գօնսօլսու միրալայ Ուիլաքնը նէգտինէ չաղրտըգընը պուլսատան ագատմ եաղմշ իտիք: Գօնսօլսը մուսիւլէյ Մ. Ուիլքն էվվէլքի սապահ Սամսունտան Տէրսաատէթ մուվասէլէթ իթմիշ վէ տունքի կիւն լօրտ Տիֆրին իլէ Անատոլու ըսյահաթը հագգընտա ուզուն միւտտէթ միւզագաթ իյլէմիշ տիր

ԷՐՄԷՆԻ ՄԷՍԷԼԷՍԻ

—

Պունտան էվվել եաղտրըմըզ ի-քի գըթա պէնտէրին պիրիսինտէ Էրմէնի մէսէլէսինին տախիլ էհէս-միյէթինտէն, վէ տիկերինտէ տա-խի խարիճի էհէմմիյէթինտէն պահս իյէմիշ իտիք։

Պու տէֆա տախի մէզքիւր մէ-սէլէնին էհէմմիյէթը թիւճարի-եէսինտէն պահս իթմէք իսթէրիզ։

Էրմէնիլէրին իսքեան իթմէքտէ օլտուգլարը մահալլէր իչիւն գա-թիէն պիր ըսլահաթ բրօկրամը գալէմէ ալընմըշ մը սըր, եախոտ գալէմէ ալընմըշ իսէ էսաս վէ թէ-ֆէրրուաթը նէտէն իպարէթ տիր։ պու ճիհէթլէրէ տայիր հէնուզ հիչ պիր մալիւմաթ եօք սըր։

Ֆագաթ թէրթիպ օլունմուշ եախոտ օլսճագ չէօյլէ պիր բրօկ-րամտա, աթիտէ պէեան իտէճէ-կիմիզ նօգթալարընը էհէմմիյէթի պիր եէր թուրճաճագլարընը զանն իթմտիրմիզտէ, խաթատա պու-լունճաճագ օլտուղումուզու զանն իթմէյիզ։

1° Էրմէնիլէրին նաքին օլտուգ-լարը մահալլէրին պիր գաչ վա-ղիլիքլէրէ թագսիմ օլմասը։

2° Մէզքիւր վալիլիքլէրէ թա-նին օլունճաճագ վալիլէրին, վի-լայէթտէ պուլունան էհալիսին էքսէրիյէթի ճինսինտէն օլմասը։ եանի թիւրք չօք իսէ թիւրք վա-լի, էրմէնի չօք իսէ էրմէնի վա-լի նասլ իտիմէսի։

3° Ցէվվէթին գանուն ու նիզա-մաթը խարիճինտէ պիր գուսուր-տա պուլունմատըգճա եախոտ պիր մանիի մութլագ օլմատըգճա վա-լիլէրին աղլ իտիմէյիզ։ գայրը հայաթ չարթըլա մէմուրիյէթլէ-րինտէ պագը գալմալարը։

4° Մահէլլի իտարէսին մէսա-ռիճի վէ վիլայէթին էմրը թիճա-քէթ վէ զըրաաթ վէ սենայիսի իչիւն էղղէմ օլճագ գատար մէպլու-ալըզօնտուգտան սոնրա ֆաղլա գալան չարիտաթը խազինէի տէվլէթէ թէսլիմ իտիլմէսի։

5° Վիլայաթըն ուսուրը տախ-լիյեսի ճիհէթինտէ, վալիլէրին քէնտի մէսուլիյէթլէրի թահթը-տա օլարագ սէրպէսթ գալմալարը իլէ, եօյլե բասթ կէլէ հէր չէյ ի-իչիւն Սթամպօլա միւրաճաաթ իթ-մէեէ մէճբուր պուլունմամալարը։

6° Վալիլէրին, եախոտ միւթէ-սարրրֆիլրգ օլան եէրլէրտէ միւ-թէսարրրֆիլարընը բիյասէթլէրի թահթընտա, պիրէր տէ իտարէ մէճլիսլէրի պուլունուպ, հէր միլ-լէթին սաեբընա նիսպէթէն եա-խոտ միւսավաթ իւզրէ։ ասհապը էմրաքտան, վէ էհլի թիճարէթ վէ էհլի սենայիտէն միւնասիպ մըգ-տարտա մէզքիւր մէճլիսպէրտէ աղա պուլունտուրուլմասը։ Հէվ էկեր միւմքին օլապիլիր իսէ, մէզքիւր ազալարընը տախի, էհալիսին սեր-պէսթ գուրասը իլէ ինթիխապ օ-լունմալարը։

Տահա պունլար կիպի իճապաթը մահէլլիյէյ կէօրէ էլվէթտէ պիր թագըմ եէնի թէրթիպաթլարա տա լիւզումվար իսէ տէ, պիղճէ էն միւհիմ նօգթալարը, պալա-տէ իչար էյլէտիկիմիզ նօգթալար օլտուղունտան, եալընըզ անէր-տէն պահս իթմէքիկի արզու իթ-տիք։

Բէք պէօյիւք վիլայէթլէրին պիր գաչ վալիլիքլէրէ թագսիմ օլուն-մասը էլզէմ տիր, չիւնքի պիր վա-լինին իտարէ իտէճէկի վիլայէթ բէք պէօյիւք օլուրսա, մըգտարը քիֆայէտ հէր իչէ Եէթիչէպիլ-մէսի միւմքինիզ օլմասա պիլէ, չիւպհէսիզ բէք կիւճ օլուր։ վէ միւքին թէրագգիսընա խալել կէ-լիր։

Պիր վալինին՝ քէնտի իտարէսի-նէ թէսլիմ իտիլէն վիլայէթ էհա-լիսինին էքսէրիսի ճինսինտէն պուլունմասը տա, հէմ ատալէթ իգթիզասընտան տըր, վէ հէմտէ էքսէրիյէթի էհալինին էմնիյէթի քեամիլէսինէ պիր սէպէպի մութ-լագ օլուպ, հագգ նահագգ չի-քեայէթ վէ սըզրլթընը էօնիւնիւ ալմաեա տա գաթի պիր չարէ սա-եըլըր։

Վալիլէրին գայրը հաեաթ մէ-մուրիյէթլէրինտէ պագը գալմա-լարը իսէ, պիղճէ, թասավվուր օ-լունան իսլահաթընը էն զիյատէ գըյմէթի ճիհէթի տիր։ չիւնքի պիր մէմուր, հէր նէ մէմուրիյէթ իւզէրինտէ օլուր իսէ օլսուն, մէ-մուրիյէթինին տէվամընա էմնիյէ-թի քեամիլէսի օլուր իսէ պաշգա կէճնա հարեքէթ իսէր, եկեր տէ-վամընա էմնիյէթի եօք իսէ, պիւս-պիթիւն պաշգա կէօնա հարե-քէթտէ պուլունուր։ պու թապիի պիր չէյ տիր։ բէգապէթ ճիհէ-թի տէ պաշգա տըր։

Պիր վալի՝ իտարէսինի տէրիւհ-տէ իյլէտիկի վիլայէթտէ, եիւզ աղարթաճագ սէմերլէր հուսուսի կէթիրմէք իչիւն, այլարճա վէ եըլարճա չալըշմաղա միւհթաճ տըր։

Էկեր օ վալի, մէմուրիյէթինտէ եարընը պիլէ պագը գալաճաղընա էմին տէյիլ իսէ, նէ՞ եիւրէքլէ ի-շէ սարըլապիլիր։

Պունտան տահա ֆէնասը տա վար տըր։

Պիր մէմուր, քէնտի մէմուրի-եէթինտէ տէվամ իտէճէյինէ է-մին օլմազ իսէ, թապիթը իլէ եարընը մէմուրիյէթսիզ գալաճա-ղընը տա տիւչիւնէճէք, վէ մա-տամ քի կէչինմէյէ միւհթաճ պու-լունմագտա տըր, պիր ան էվվել պիր աղ բարա բէյտա իտիպ հալը իսթիգպալինի աղ չօգ թէէմին իթմէք իչիւն եօլսուզ հարէքէթ-լէրէ տէ իրթիքապ իթմէյէ մէճ-պուր օլաճաղընա թէճաճիւպ իթ-մէք ճայիզ օլամազ։

Ֆագաթ մէմուրիյէթինտէ տէ-վամ իտէճէ յինէ էմին օլսուղունտա, հալը իսթիգպալի թէէմին իտիլմիշ օլաճաղընտան, էօյլէ պիր մէմուրիյէթի էլինտէն գա-չըրմամագ իչիւն հէր նէվի եօլ-սուզ հարեքէթտէն սագընտրգ-տան պաշգա, էլինտէն կէլէն զայրէթի պիր գաթ տահա ար-թըրճագ, վէ իտարէ իթտիյի վիլայէթի, պաշգալարընը իտարէ իթմէքտէ օլտուգլարը վիլայէթ-լէրտէն տահա զիեատէ բարլագ պիր հալէ վարտըրմաղա էզ ճան ու տիլ չալըշաճագ։ վէ տիկէր վալիլէր տէ թըպգը օնուն կիսմի այնի ըէգապէթ իլլէթինտէն թու-թուլարագ։ հէր վիլայէթ տախի պիրէպիրինտէն իսլթիւն պիր հալ քէպ իթմէք իտտասընը իպրազ իտէճէք տիր։ Պու տա թապիի տիր։

Արթըգ, եալընըզ պու վէսիլէ իլէ, միւլքին նէ տէրէճէտէ թէ-ղագը իտէճէյի, վէ թիճարէթ, զիրասաթ, վէ սենայինին նէ միւ-ճիղէլէր գըլաճագլարը գօլայճա քէչֆ օլունապիլիր։

Վիլայէթ սանտըգլարընտա հա-սըլ օլան վարիտաթըն քեաֆիֆէսի տախի խազինէի ցէվլէթէ կէօն-տէրիլմէյիպ տէ, մահէլլի իտա-ըէնին մէսարիֆի վիլայէթլէրտէ ալը գօնմասը, վէ պու սուրէթլէ մէմուրլարընն մասչարը կիւնին-տէ վէրիլիպ վազիֆէլէրինտէ գու-սուր իթմէյէրինէ մէյտան վէրիլ մէմէսի տախի պէօյիւք մուհասսե-նաթը մուճիպ օլտուգտան մաս-տա, սանտըգլարտա չագչէ գալ-մասընը իչիւն, եապանի վէ մէթ-րուք հալտէ գալմըշ օլան թիճա-րէթ վասէթալարը տախի, բէյ տեր բէյ մանլուպ օլունան տէրե-ճէլէրէ վասըլ օլարագ, չօսէլէր, թրամվայլար վէ հաթթա ուֆագ ուֆագ չըմէնտրֆէր եօլլարը եա-բըլապիլիր, գանալլար այլարը, քէօրբիւլէր ինչա օլունուր, վէ թապիաթտան պօլ պօլ իհսան պույրուլան ֆագաթ իսթիսթ գօլայլըղը օլմատըղը իչիւն չիւրիւ-եիւպ մահվ օլմագտա պուլունան օլ ղիգբյմէթ մահսուլաթըմըզտա-խի ալթոնա թէպտիլ օլունուր։

Բէղալիք, վիլայէթ սանտըգլա-րը մէզքիւր թարիգլէ էրմէնի վէ Միւսլիմանլարտան, էմնիյէթի ու-մումիյի մուհաֆազա իթմէյէ քեա-ֆի օլաճագ գատար ժանտարմա-չըր տախի սագլայապիլէճէքլէրին-տէն, հէմ իքի թարաֆ պէյնինտէ էմնիյէթի քեամիլէ հասըլ օլուր, վէ հէմ աէ թիճարընն կէրէք մալ վէ կէրէք նագտ նագլինտէ պիր գօրգուսու գալմայաճաղընտան, եալընըզ մէզքիւր գօրգու եիւ-գիւնտէն իճրատէն կէրի պրագը-լան նիչէ մուամէլաթը թիւճաճ-բիյէ հայաթ քէսպ իտէր։

Վագաա պէօյլէ պիր թէտպիր իլէ, վիլայէթլէրտէն Սթամպօլա կէլէճէք ադճէնին մըգտարը պիր միւտտէթ իչիւն աղալաճագ տըր, ֆագաթ թիճարէթ վէ զիրասաթ վէ սենայինին քէսպ իտէճէյի ին-թիշար սէպէպի իլէ, իլէրուտէ խազինէի տէվլէթին տախի վա-բիտաթը թէրագգըսը եանընտա, մէզքիւր մուվագգաթ ֆէտտա-քեարլըղընն սեօղիւ պիլէ օլմագ։

Հաթթա սեօղիւ օլսա տախի, եինէ վիլայէթ սանտըգլարընտա մըգտարը քեաֆի ագչէ պրագըլ-մասը, իհթիյաճը մութլագ հիւք-միտտէ թութուլապիլիր։ չիւնքի սեպէպի վար տըր։

Մալիմ տիւր քի, տէվլէթը օս-մանիյէ, Դըրբմանարէպէսինտէն եվվել, պէշ միլեոն լիրա վարիտա-թը իլէ, բէք ալեա իտարէ օսա-պիլմէքտէ, մասչլարը նիզամընտա թէէտիյէ իթմէքտէ, վէ օր-թալըգտա պիր կէնիչլիք պուլուն-մագտա իտի։

Հալ պու քի, պու կիւն էսհամ ֆայիզլէրինի հիսապա գօյմասը-ղըմըզ հարտէ պիլէ։ պէշ միլեոն լիրանըն եէրինէ օն պէշ միլեոնըն տախի իտարէ իտէճէյի մալիմ տէյիլ տիր։

Վագաա պաշգա տէվլէթլէրին տախի մէսարիֆլէրի արթմըշ տըր, ֆագաթ միլքլէրինին թէրագգը-սը սայէսինտէ վարիտաթլարը տա-խի օլ նիսպէթտէ արթմըշ օլտու-ղունտան, վէ հաթթա պաղըլա-ըընն պիւտճէսինտէ ֆազլա պիլէ պուլունտուղունտան, իչին իքի ուճունու պիր եէրէ կէթիրէպիլի-եօրլար։

Ֆագաթ պիղիմ իչիմիզ օ գա-պիլտէ՞ն մի տիր։

Միլքիմիզին թարագգըսը նէ՞-րէտէ տիր։

Թէէսսիֆ օլունաճագ հալ պի-զիմ միլքիմիզ թարագգը իթմէ-տիքտէն պաշգա, կէրի կէրի պի-լէ կէթմէյէ պաշչմըշ տըր։

Իշթէ էն միւհիմ թիճարէթ-կեահլարընմըզտան պուլունան թը-րապիզօն վէ էրզրում, պիրիսա-տի պիր լիման վէ տիկերի տախի ատէթա պիր զասապա հալինի քէսպ իտէեօրլար։

Զիւնքի գօմշումուզ պիղիմ կի-պի պօշ տուրմաեըպ, Բօթիտ միւքէմմէլ պիր լիման վէ պիր տէ չըմէնտրֆէր ինչա իտէրէք իրան իլէ օլան իսթիթաթը թիւճարիյէ-միզի քէնտիսինէ ճէլպ իթմիշ տիր, վէ եարընն պաթուսմա տախի էօյ-լէ եարաճաղը բէք միւհթէմիլ տիր։

Սօրարըզ չիմտի, էկեր էրզրում վիլայէթի սանտըգընտա, էմրի թիճարէթ իչիւն պէճիտ օլան եօլ-լարա վէ սաիրեէ սարֆ իսիլէ-ճէք միւնասիպ մըգտարտա ագճէ պըրագըմըշ օլսա իտի, թրապիզօն վէ էրզրումընն, չիմտիքի թէտէ-նի հալինէ տիւշար օլմատըգտան պաշգա, բէք չօգ տա թէրագգը իտէճէքլէրի զալէթլէ ի՞հթիմալտէն տէյի՞լ մի իտի։

Թրապիզօնընն՝ հէր ճիհէթլէ բօ-թի իւզէրինէ թապիի իսթիհա-լիյի պուլունտուղու տէրքեար օլ-տուղու հալտէ, չիմտի բօթինին եանընտա իքինճի վէ իւչիւնճիւ տէրէճէլէրէ ինմէսի պիղիմ իշ-կիւզարլըղըմըզա պիր չէրէֆ կէ-թիրէպիլի՞ր մի։

Պագը գալան տիկէր իքի ճի-հէթլէր իւզէրինէ, եանի վալի-լէրին՝ վիլայէթլէրին տախիլի իշ-լէրինտէ սէրպէսթ օլմալարը մատ-տէսի, վէ էհալիտէն ինթիխապ օլունաճագ իտարէ մէճլիսի ազա-լարընն էհէմմիյէթի հագգընտա պու կիւն եազմայա միւասատէմիզ պուլունմատըղընտան, պէնտիմի-զին տէվամընը եարընա թէրք իթ-մէյէ մէճպուրըզ։

Էրմէնի մէսէլէսինին պու մատ-տէլէր իլէ նէ տէրէճէտէ մէրպու-թիեէթի պուլունտուղունը տախի, պէնտիմիզին պագըսընտա իշղահ իթմէյէ միւսաբաաթ իտէճէյիզ։

Թէրճիմանը Հ. Եփրէմ

ԲԵՐԿՐԱՆՔ ԻՄ

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՔ ԵՒ ՄՐՃԱՆԱԿՔ

Labor omnia vicit

Աշխատութիւն ամենայնի յաղթող

Պ. Վէրճիլիոս (Մշ.)

Այո՛, Այո՛, շատ ճշմարիտ է Հռովմայեցի քերթողին սոյն առածն. — Աշխատութիւնն ամենայնի կը յաղթէ։ Զի՛ք ինչ ընդ երկնաւ, որում չնարթի յաղթել աշխատութեամբ։ Աշխատութեամբ՝ վայրենիք կը քաղաքակրթին, տաղանդք հանճար կը լինին, մարդիկ արուեստաւոր, ամուլք կը ծնին, համերք կը բարբառին, կոյրք կուսանին, անապատք ապատ կը լինին, անշէնք շէն, տմարդիք բարեմարդիկ, յոյսք իրականութիւնք, մահունք կեանք։

Մարգկային ամենայն հանդամանաց վերայ ազդող չկայ ա՛յնչափ զօրեղ բան, որչափ աշխատութիւն։ Սոկրատ՝ ըստ Զոպիրոսի՝ ապուշ քարկոփ մըն էր և աշխատութեամբ եղև իմաստասէր գե-րակայ, ա՛յլ իմաստասէր մը իւր ապ-րուստը ճարելոյ համար՝ չուր կը կրէր ի տունկեան և ի գիշերի իմաստասի-րութիւն դաս կ'առնոյր, ուրիշ մը՝ երբ արանց մուտքն արգիլեալ էր Յա-թէնս՝ Մեգարայէն գիշերանց կնոջա-գգեստ գայր ի մայրաքաղաքն Յունաց և փիլիսոփայական դասուց ունկընդիր կը լինէր անդանօր։ Աշխատութիւնն ամենէն գիւրին և արդիւնալից միջոցն է չքաւորագոյն մարդոյն իսկ համար, և չունի ա՛յլ ինչ խափանարար, բայց ծուլութիւն։ Որպէս զքաժակ մի չուր անվարձ չպիտի՝ մնայ յայնտիս, նոյն և կաթիլ մը քրտանց՝ ումպէտ չպիտի կայլակէ ի մարդոյն ճակատէ, յորմէ հետ Նախախնամութեան անդառնա-լի վճիռը ծանրացած է մահկանացուաց վերայ թէ «Քրտամբք երեսաց քոց կերիցես զհաց քո»։ (Ծննդ.)

Յետ առտնին դատարակութեան՝ վարժարանք մի միակ գործարանք են մանկանց, յորս իւրեանց աշխատու-թեամբն ևեթ ապագային հիմքը կը դնեն. անդ ճանաչեն զինքեանս և զաշ-խարհ, և չանան ժամ յառաջ շրջել ի բաղդէն իւրաքանչիւր ոք զիւր պատ-ուաւոր զիրքն, յորս կը հանդերձին նոքա։ Մանկութիւնը կենաց ուրուա-գիծն է։

Վարժեարք՝ որք սահմանեալ ամօք տղայներ կը կրթեն, կոչին առանին վարժեարք. Վարժեարք՝ որք Ազգ. մանկունք՝ թէ՛ մեծ լինին թէ՛ փոքր՝ անխիտր կը կրթեն յասպարիզի ուս-մանց, կասին դպրոցք հանդերձ ածա-կանաւս ազգային, զի հրամարապէս ազգային կրթարանք են. վարժեարք, յորս մանկունք գիշերային տքնու-թեամբք իւրեանց պակասորդ բոպէից փոխանակը կը լնուն, կանուանին գի-շերօթիկ հեմարանք։

Իւակիտարու առանին վարժարա-նաց մէջ գերագոյն դիրքը կը բռնէ Հ. Արսլանեան երկսեռ դպրոցն, որոյ յառաջադիմութեանն ես՝ ինձէն վկայ եղէ ականատես։ Ցառն-տասներկամ-եայ պատանիք քաջարար կը պատաս-խանէին Հայկաբանական խրթնագոյն հարցափորձութեանց իսկ, որք թերևս կարէին քանի մը տարի դասախօսել մեր շնորհուն՝ աշխարհաբարեանց։ Իւրեանց թուեցեալ թերութեանց վե-րայ երբեմն կը շառագունէին և է զի կը փաստաբանէին իսկ։

Այս վարժարանին ճշմարիտ Որատ-ներն էին Ստեփան Զոլաքեան և Սըմ-բատ Փափազեան պերճախօս պատա-նիք, որք գոգցես չէին յագենայր իւր-եանց ուսմանց հանդէսը տալով և տա-լով։ Հ. Արսլանեան վարժարանն, ըստ ոչ յուսոյ իսում, թուեցաւ ինձ նախա-գուռն մի պերճ կրթութեան, որոյ երկրորդ դասն համարել արժան է Եէ-նի մահալլէի Ազգ. Ճեմ. Վարժարանն։

Առընթեր կայի և այս վարժարանին Հայկ. քննութեանցն։ Ժիրաժիր Տնօ-բէնի մի ընդ հսկողութեամբ, Պ. Թոր-գոմեանի, այլասի մանկունք Վենետ-կոյ հայկաբանութեան Եղիկոնէն կը մագլցէին ի վեր՝ նորա գագաթան վե-րայ Հիւրմիւզի կախած պսակն յափշտ-ակելոյ համար։ Գրագիտութեան մէջ կիրթ ճաշակի՝ խօսիլ, գրելն իսկ մահկանացու են։ Ղմեն անհատ ազատ է անտարակոյս զիւր եօր կրելոյ ինքն, բայց մի ծիծաղելի յամառութեան տեղի տալն անները-լի է կարծեմ, զի ողջմտութիւնը կը վիրաւորէ չարաչար։ Բանի տգեղը, թուով ալ չատ գեղեցկին ժամանակակից է, ի միասին կապրին, ուրեմն տգեղը ընտրելի է։ Բանի տգիտութիւնը ի վաղեմի ժամանակաց հետէ կայր անբաժան ի մէջ, ընտրելի է քան զտգիտութիւն։ Տակաւին չյուեաց ի բանասիրական գիտութեանց ճշմարտի խիք այսպիսի եզրակացութիւնք յետաքաղաց դատման։ Նմին իրի, հետաքրքրել զհին աւանդս յեղյեղուկ, խայտաբղէտ լեզուին ռամկութեան, պատմական մեծամեծ իրաւունս ընծայելով նմա, վերջապէս անդ-րէն սկսանել առ ի յիշատակէ արձան կանգնել՝ փորձառու մարդոյ գործ չէ հաւատացէ՛ք։ Զի՞ փոյթ է անզգայ, սինքքաչ խուժանին։ այսօր առ երեկս խօսիլ Հայերէն, իսկ երկրորդում աւուր վաղը-դային թուրքերէն ամենեւին հա-ւասար են առաջի նորա։ Բայց աշխատութեամբ եղև իմաստասէր գե-րակայ, ա՛յլ իմաստասէր մը իւր ապ-րուստը ճարելոյ համար՝ չուր կը կրէր ի տունկեան և ի գիշերի իմաստասի-րութիւն դաս կ'առնոյր, ուրիշ մը՝ երբ արանց մուտքն արգիլեալ էր Յա-թէնս՝ Մեգարայէն գիշերանց կնոջա-գգեստ գայր ի մայրաքաղաքն Յունաց և փիլիսոփայական դասուց ունկընդիր կը լինէր անդանօր։ Աշխատութիւնն ամենէն գիւրին և արդիւնալից միջոցն է չքաւորագոյն մարդոյն իսկ համար, և չունի ա՛յլ ինչ խափանարար, բայց ծուլութիւն։ Որպէս զքաժակ մի չուր անվարձ չպիտի՝ մնայ յայնտիս, նոյն և կաթիլ մը քրտանց՝ ումպէտ չպիտի կայլակէ ի մարդոյն ճակատէ, յորմէ հետ Նախախնամութեան անդառնա-լի վճիռը ծանրացած է մահկանացուաց վերայ թէ «Քրտամբք երեսաց քոց կերիցես զհաց քո»։ (Ծննդ.)

Յետ առտնին դատարակութեան՝ վարժարանք մի միակ գործարանք են մանկանց, յորս իւրեանց աշխատու-թեամբն ևեթ ապագային հիմքը կը դնեն. անդ ճանաչեն զինքեանս և զաշ-խարհ, և չանան ժամ յառաջ շրջել ի բաղդէն իւրաքանչիւր ոք զիւր պատ-ուաւոր զիրքն, յորս կը հանդերձին նոքա։ Մանկութիւնը կենաց ուրուա-գիծն է։

Վարժեարք՝ որք սահմանեալ ամօք տղայներ կը կրթեն, կոչին առանին վարժեարք. Վարժեարք՝ որք Ազգ. մանկունք՝ թէ՛ մեծ լինին թէ՛ փոքր՝ անխիտր կը կրթեն յասպարիզի ուս-մանց, կասին դպրոցք հանդերձ ածա-կանաւս ազգային, զի հրամարապէս ազգային կրթարանք են. վարժեարք, յորս մանկունք գիշերային տքնու-թեամբք իւրեանց պակասորդ բոպէից փոխանակը կը լնուն, կանուանին գի-շերօթիկ հեմարանք։

Իւակիտարու առանին վարժարա-նաց մէջ գերագոյն դիրքը կը բռնէ Հ. Արսլանեան երկսեռ դպրոցն, որոյ յառաջադիմութեանն ես՝ ինձէն վկայ եղէ ականատես։ Ցառն-տասներկամ-եայ պատանիք քաջարար կը պատաս-խանէին Հայկաբանական խրթնագոյն հարցափորձութեանց իսկ, որք թերևս կարէին քանի մը տարի դասախօսել մեր շնորհուն՝ աշխարհաբարեանց։ Իւրեանց թուեցեալ թերութեանց վե-րայ երբեմն կը շառագունէին և է զի կը փաստաբանէին իսկ։

Այս վարժարանին ճշմարիտ Որատ-ներն էին Ստեփան Զոլաքեան և Սըմ-բատ Փափազեան պերճախօս պատա-նիք, որք գոգցես չէին յագենայր իւր-եանց ուսմանց հանդէսը տալով և տա-լով։ Հ. Արսլանեան վարժարանն, ըստ ոչ յուսոյ իսում, թուեցաւ ինձ նախա-գուռն մի պերճ կրթութեան, որոյ երկրորդ դասն համարել արժան է Եէ-նի մահալլէի Ազգ. Ճեմ. Վարժարանն։

Առընթեր կայի և այս վարժարանին Հայկ. քննութեանցն։ Ժիրաժիր Տնօ-բէնի մի ընդ հսկողութեամբ, Պ. Թոր-գոմեանի, այլասի մանկունք Վենետ-կոյ հայկաբանութեան Եղիկոնէն կը մագլցէին ի վեր՝ նորա գագաթան վե-րայ Հիւրմիւզի կախած պսակն յափշտ-ակելոյ համար։ Գրագիտութեան մէջ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ցէր Խմբագիր—Ցնորէն,

Ներեցէք որ այսպէս աղատա-բար կ'ուղղեմ թուղթս առ Ձեզ, վստահ լինելով թէ պատուական լրագրիդ հիւրասիրութիւն ընծա-յէ սմա։ Եւ միանգամայն իսկ ասել՝ կ'աղաչեմ՝ ընկալարուք զայն իբրեւ զառաջին հաւաստիս խորին ակնածութեանն իմոյ։

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԻ ՀԱՑԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԽՆԴՐՈՑՆ ՎԵՐԱՑ

՝Հայ Դպրութիւնն ընդ երկար դատափետութեան, քննաքանու-թեան նիւթ ըրիւ, և հուսկ յե-տոյ խաղալիկ ձեր մտաց կորովին, վառվռուն երեւակայութեանցն։ Իմ անմեղ համակրութիւնն զայն-մանէ արիացուց զիս և ահա ան-կաւ այսօր զառաջեօք՝ գալ բաղ-խել ձեր պատկառելի Դահլճին դուռը, ո՛ Մուսայք հայկեան, ո՛ աղատական արհեստից Ցիրուհի դու Անահիտ և Ցեարք։

Այն օրը, յորում կոչեցայք դուք ի համախմբութիւն մի վսեմ պաշ-տօն հարկանելոյ, մի սիրելի պաշ-տաւնութիւն կատարելոյ յոժա-րութեամբ, յաչս Հայ ընկերու-թեան տխուր չէր ըստ իս։ Բանք ձեր ընթերցան, լսելի եղեն ցարդ բաւական։ վասն որոյ կը վարանիմ յիրաւի ձանձրոյթի պատճառելը ընթերցողաց։ Ես հռետորական գա-հոյից նախանձախնդիր չեմ, սա-կայն և այսպէս կը փափաքիմ նո-ցին մի վերջմանաց գնտակ ալ գո-նէ Հայաստանի բարձունքէն յար-ձակել այն խեցեղարեանց (Աշ-խարհաբարեանց) արդէն յաղթա-հարեալ ջոկատին վերայ, որ իւր անկմանն ողբերգակ դղեկէ՝ դըղ-եակ չրջող Դրուպատուրներ պիտի ունենայ անշուշտ ի մօտոյ։ Ըստ որում կամիմ զգուշացուցանել զիս արևելեան խարխուլ դաստիարա-կութեանս բնութենէն՝ որ զամե-նայնէ այս կամ ալ անկեղակարծ բառերն հազար և մի կանացի նա-զանքէ զկնի դուրս կը հանէ իւր բերանէն, և ապա կ'ընտրեմ քիչ խօսիլն։

Ի կարծիս խեցեղարեանց յա-ղերն ըստ իս ոչ այլ ինչ է բայց եթէ զեղծ աղատամտութեան (լի-պերթինաժ) և ամբարշտի անտար-բերութեան (էնտիֆէրանս)։ Ցա-նուն ճշմարտութեան կարտասա-նեմ այս խօսքը՝ անկեղծ և մի-անգամայն անվեհեր սրտիւ։ Ես ընտանեկան յարկաց ներքեւ կըղ-գամ զիս, ուր համարիւնք խօսին սովորաբար դոռոշ, և ոչ հասա-ռակաց սրահք, ինչպէս օտարք դոռոշ։ Ըստ այսմ հետագայ տո-ղերուն մէջ իսկ սակաւ պիտի վայլին յղկեալ վարմունք։ Ոչ մի-այն Ցօքթէօր Բէչէան և Նմանո-ռինակ պատուաւոր, զարդացեալ քաղաքացիք մեր, այլ և բեռ-նակրութեան ձողերուն և թամ-բերուն տակ կեանք վարող մշա-կըն անգամ թշնամի չէ Հայրենի լեզուին։ Ոսկեդարեանք (Դրա-բարեանք) ուրեմն, խոհեմութիւն իրագործած կը լինին չտալով վաղ-վաղակի աչ հաւանութեան թէ՝ հակառակորդք մոլորութեան ան-տանելի բեռ մի շալակեցին։ Ոչ, խեցեղարեանի, ազնիւ բարե-կամք մեր, արդէն ժրութեամբ սեկնած սխալութեան տարտարո-սէն՝ հասեալ են ի սահմանագը-լուխն յորմէ պիտի առնուն զա-ռաջին քայլն դէպ ի ծաղկաւէտ բուրաստանն ուղղութեան։ Ա-հաւադիկ անմեղադրելի պատ-ճառ այսչափ գաղափարաց ընդ-հարման։ զի, հնարաւոր չէր ինք-եանց ի բաց մերկանալ դիւրաւ ըզ-մառաքուղն զվերջին ընդդիմար-գելն կանգնած անչրպետին վե-րայ։ Հետևաբար, մի շարժումէ այս յայտարար գեղեցիկ ապա-գայի։

Բնութեան գործունէութիւնը որ ի ծոց հողոյն մահացեալ դիա-կին վերայ նաև իւր իշխանութիւ-նըն կը վարէ, իրաւամբ կ'ածէր զվիթաօս Հիւկօ ի հիացումն, ար-ուեստագործութեան հանդիսի մը առթիւ առեանախօսած ժամանակ իրաւամբ կը մղեր զինքն այն մար-դասիրութեան նշանաւոր դդաց-մամբ ասելոյ, «Մշակ, ա՛ռ դու այդ ագարակը, ցանէ՛, վարէ՛, ինչպէս կամիս։ Զի՞նչ են Դաղդիա, Անգղիա և աշխարհվարական մե-քենայութիւնք իւրեանց։ գործ, գործունէութիւն միայն պէտք են մարդոյն։» Արդ, միթէ կարելի՞ է ընդունել մեզ այժմէն մեր լեզ-ուին նկատմամբ այսպիսի անխըտ-րութիւն մի։ Ցի՛ օն ուրէ, արդ-եօք երբ մարդիկ անապարծու-թեան, ատելութեան ձորձիկը մաշելով՝ պիտի զգենուն ճշմարիտ սիրոյ համաչխարհիկ հանդերձը։ Թո՛ղ ձուլի ամեն ի մի, Թո՛ղ վե-րածին լեզուք ի մի, և յայնժամ Հայն ալ թօթափէ զիւր թշուա-ռութեան և նախնեացն լեզուն։ ընդդրկէ համբուրիւ հանուր մարդկութեան երջանկաւէտ վճի-ռը։ Արդեօք ե՞րբ պիտի դադա-րի մնոյն հեծկլտանաց արտասուքը որ միւսոյն խնդութեան կաւետ-զի՞նչ ապա, միթէ գիտութիւնը յայսմ իսկ մատնանիշ լինի մեզ թէ ինչպէս մեռ է աղբիւր նոր կենդ-ահ այսպէս գրամոնիանը խնդրանիան։ Ա՞խ ամենեւին ոչ, չկայ տակա-ւին այն զարգացումը որ բառնայ տրտմութեան խնդութիւն ար-տադրելոյ օրէնքը յաշխարհէս։ Ես, մի գրաբառամոլ գոլով՝ շը-նորհապարտ պիտի լինիմ նոցա ոյք պիտի յարդարեն համակեր-պութեան անդորր պողոտայն։

Արդարեւ չիք ինչ անմահ, և Մաքս Միւլլէր թող չհանդիսա-նայ միայն հրաշագործ հաստատե-լով զայս, սակայն ինեւտասան-ներորդ դարուս մէջ տակաւին չբուեցաւ ուրեք յուժմիմէ, բաց ի Հայոց ոմանց, թէ ըստ ընտիր աշխատութեամբ եղև իմաստասէր գե-րակայ, ա՛յլ իմաստասէր մը իւր ապ-րուստը ճարելոյ համար՝ չուր կը կրէր ի տունկեան և ի գիշերի իմաստասի-րութիւն դաս կ'առնոյր, ուրիշ մը՝ երբ արանց մուտքն արգիլեալ էր Յա-թէնս՝ Մեգարայէն գիշերանց կնոջա-գգեստ գայր ի մայրաքաղաքն Յունաց և փիլիսոփայական դասուց ունկընդիր կը լինէր անդանօր։ Աշխատութիւնն ամենէն գիւրին և արդիւնալից միջոցն է չքաւորագոյն մարդոյն իսկ համար, և չունի ա՛յլ ինչ խափանարար, բայց ծուլութիւն։ Որպէս զքաժակ մի չուր անվարձ չպիտի՝ մնայ յայնտիս, նոյն և կաթիլ մը քրտանց՝ ումպէտ չպիտի կայլակէ ի մարդոյն ճակատէ, յորմէ հետ Նախախնամութեան անդառնա-լի վճիռը ծանրացած է մահկանացուաց վերայ թէ «Քրտամբք երեսաց քոց կերիցես զհաց քո»։ (Ծննդ.)

Յետ առտնին դատարակութեան՝ վարժարանք մի միակ գործարանք են մանկանց, յորս իւրեանց աշխատու-թեամբն ևեթ ապագային հիմքը կը դնեն. անդ ճանաչեն զինքեանս և զաշ-խարհ, և չանան ժամ յառաջ շրջել ի բաղդէն իւրաքանչիւր ոք զիւր պատ-ուաւոր զիրքն, յորս կը հանդերձին նոքա։ Մանկութիւնը կենաց ուրուա-գիծն է։

Վարժեարք՝ որք սահմանեալ ամօք տղայներ կը կրթեն, կոչին առանին վարժեարք. Վարժեարք՝ որք Ազգ. մանկունք՝ թէ՛ մեծ լինին թէ՛ փոքր՝ անխիտր կը կրթեն յասպարիզի ուս-մանց, կասին դպրոցք հանդերձ ածա-կանաւս ազգային, զի հրամարապէս ազգային կրթարանք են. վարժեարք, յորս մանկունք գիշերային տքնու-թեամբք իւրեանց պակասորդ բոպէից փոխանակը կը լնուն, կանուանին գի-շերօթիկ հեմարանք։

Իւակիտարու առանին վարժարա-նաց մէջ գերագոյն դիրքը կը բռնէ Հ. Արսլանեան երկսեռ դպրոցն, որոյ յառաջադիմութեանն ես՝ ինձէն վկայ եղէ ականատես։ Ցառն-տասներկամ-եայ պատանիք քաջարար կը պատաս-խանէին Հայկաբանական խրթնագոյն հարցափորձութեանց իսկ, որք թերևս կարէին քանի մը տարի դասախօսել մեր շնորհուն՝ աշխարհաբարեանց։ Իւրեանց թուեցեալ թերութեանց վե-րայ երբեմն կը շառագունէին և է զի կը փաստաբանէին իսկ։

Այս վարժարանին ճշմարիտ Որատ-ներն էին Ստեփան Զոլաքեան և Սըմ-բատ Փափազեան պերճախօս պատա-նիք, որք գոգցես չէին յագենայր իւր-եանց ուսմանց հանդէսը տալով և տա-լով։ Հ. Արսլանեան վարժարանն, ըստ ոչ յուսոյ իսում, թուեցաւ ինձ նախա-գուռն մի պերճ կր

բաւական յառաջադէմ էին և յոյս կուտային՝ օր մը իւրեանց արժանաւոր դասատուին Ս. Քարամանեանի և իւրեանց արժանաւոր պապ դասատուին Հ. Ե. Դուրեանի արժանաւոր սանք լինիլ, և տալ անկանել այն ձախողակի կարծեաց ոմանց, որք ասեն թէ գրաբառի ուսումը դժուար է և պարտ արտաքսել զայն ի դպրոցաց։ Հապա՛ թողունք զայս ցաւալի յիշատակներն և գնամք ի Քաղկեդոն՝ Մխիթարայ այն նոր Ս. Ղազարու վանքը։

Մօտայի գեղեցիկ եղերաց վերայ գեղեցիկ յոյսեր կարապետեցին ինձ ի գիշերօթիկ վարժարանն վերապատուելի հարց Մխիթարեանց։ Պատկառելի Գերապայծառ մը կը նախագահէր մըրցանակաբաշխութեան հանդիսին, և Մ. Մերճանեան քաղցրահնչիւն ներդաշնակութենէն յետոյ, երեւեցաւ Հ. Ա. Ճարեան, անխոնջ վաստակիչն Բագրատունեոյ և Հիւրմիզի, և պատշաճ արտասանութեամբ մը բացատրեց «Վաղուին» անտառգութիւնը և «Սերկեան» հաստատութիւնը. պա՛րտ է գործել այսօ՛ր և միշտ այսօ՛ր, ասաց փեղկոնի ճարտար թարգմանիչը, զի վաղիւ չգիտեմք զի՛նչ է պատահելոց։ Բուռն ծափահարութեամբք աւարտեցաւ այս ճառ, և ժիրաժիր վարդապետք Հ. Սրապ, Հ. Ցուսիկ, Հ. Սամուէլ, Հ. Մովսէս և այլ վերապատուելիք կեռային զեռային հանդիսին շուրջը՝ թերի բան մը գտանելոյ համար յուղել՝ ի պատիւ խուռն և մեծարոյ հանդիսականաց, որք 200 հոգւոյ կը հասանէին ընդ այր և ընդ կին, Գաղղիացի և Հայ և Յոյն, և որոց մէջ կը գտանէին ոչ նուազ ականաւոր անդամք ազգիս որպիսիք են Պատ. Մ. Մըռայեան, Պատ. Գ. Ապուսլլահեան և այլ բազումք, որոց չմոռնամ զանուանսն։ Յետ այնորիկ ճառեցին աշակերտք վարժարանին, ի Գաղղ. յԱնգղ. ի Գերմ. յիտալ. ի Հայ. և ի Թրք. լեզուս ամենեքին հաճառօտ, բաբէ՛, և ամենեքեան վսեմ։ Որոց յայնորդեց Պ. Մ. Պապօնեանի մի գեղեցիկ ճառն, որ իբր նախկին աշակերտ Ռափայէլեան ճեմարանին՝ ճարտարապէտ հռչակեց միութեան օգուտը, աշխատութեան օրհնութիւնը և Մխիթարայ և այլոց գիւցազնութիւնները՝ բնաբան ունենալովիւր՝ զոր ինչ ես Բերկրանացս արարի բնաբան։ Ապա բաշխեցան մրցանակք և նշանք իրախուսանաց յաւաջադէմ համակաց, որոց ուշադրութեան արժանիքն էին Պարոնայք Ց. Արսլանեան, Գարեգին Աղջիկեան, Գասպար Խաճասարեան և Ցակոբ Զբաքեան։

Ծափեցաք և բերկրեցաք ի տեսիլ այս գեղազուարճ հանդիսին, որ չէր պատկերացուցանէր մեզ ո՛չ ողիմպական մրցանակներ, ո՛չ սին ըմբշամարտներ և ոչ վաղաթարշամ դափիներ, այլ պարզ և անբիծ մտքեր՝ յորոց վերայ քանդակածէին Մխիթարեան վերապատուելիք բարոյականի և իմաստասիրութեան վսեմ սկզբունքը։ Հ. Ճարեան, որ ի վաղուց ծանօթ է Ազգ. բանասիրաց, Տնօրէն եղած է այս վարժարանիս յամէ հետէ, և քաջդր է մեզ յուսալ զի իւր նորահաս ծերութիւնն ու բազմախոնջ միտքն արգելք չպիտի լինին իւր ըղձիցն ու աշխատութեանց՝ շարունակելոյ ամս բազումս զայդ դպրոցին տեսչութիւնը։ Մխիթարեանք չը-պարտին կասել բնաւ յիւրեանց վաղնջ-ջ-ց ընթացիցն և շարունակեն գործել՝ զոր ինչ արարին հարք իւրեանց, զի գործը գիւրացած է և պակի օրն հասած։

Ես հոգւով և մտօք յետին համակս Մխիթարեանց՝ ուրախութեամբ մեկնեցայ յայն բարեբաստ օթևանէն, ուր չկարացի կանխել ի մանկութեան և եթէ փոքրիկ վիշտ մի զգացի՝ զի չէիք իսկ վարդ անփուշ եղև այն զի մանկունք որպէս բազում ուրեք՝ նոյն և անդանօր ընկեալ թուէին յայն ծանրածանր աշխատութեանց, զորս չգիտեմ ո՞ր հարկը դրած է յիւրեանց վերայ։ Գերմաներէն, Անգղերէն, Իտալերէն, Տաճկերէն, Հայերէն և Թուրքերէն նոր Սեհնարի մը պէս շփոթած էին նոցա միտաղ միտքն, որոց հարկ էր նախ գէթ կատարեալ հայկական բարբառ մի ուսուցանել։ Իմ այս դիտողութեան ոչ Մխիթարեանց համար է միայն, այլ ամենեցուն, որք այնպէս իմն թուին կարծել, եթէ ամենեքին սահմանեալ ի բնէ լինել Հ. Արսէն, Հ. Եդուարդ, Տերոյենց կամ Մեծոփանի, բայց այդ չէ ամենեցուն տուեալ։

Անժոյժ և երագոտն անկայ անտի յուզի յիւսկիւտար Պերպէրեան բարձրագոյն կրթարանին Պարգևարաշխութեանը ներկայ գտանելոյ. ժամն ինն ու կէս էր և դեռ չէր աւարտեալ Հանդէսն, որում հորանոր փայլեր յաւելեալ էին յայսմ ամի Նար Պէյ Սրբազան և նոյն ինքն Պերպէրեան, որք գեղեցիկ արտասանութեամբք մանկանց ճառիցը լրումն տուած էին։ Պերպէրեան վարժարանն՝ տիրապետ ասելով՝ Իսկիւտարի միակ զարդն է ապաքէն և ամեն տարի Յուլիս ամսոյ մէջ սոյն բանասեղծական քաղաքին հանդիսաւոր մրցանակաբաշխութիւնը կը տանի անդանօր փառաւորապէս ի մխիթարութիւն պանդուխտ Հայոց։ Զի՛ք ապաքէն Ազգային հանդէս մի, յորում այնքան բազմութիւն այնքան շուք երևի. յամենայն կողմանց արք և կանայք՝ ամենեքին ականաւորք քաղքիս՝ կընթանան այս համախմբութեան մասնակից լինելոյ և վայելելոյ այն անարաւ հրճուանքը, զոր ես աւա՛ղ չկարացի վայելել այս տարի լիապէս։ Բարեկամ իմ է Պատ. Պերպէրեան և ես այս պատճառաւ իսկ չունիմ երկարել աստէն ի գովութիւն իւր արժանագով գործոյն. զի չարժէր այնչափ կարծեմ վկայութիւն բարեկամի միոյ, որչափ արժէ անծանօթինն, և զի յանախ իսկ լաւութիւնք և բարեմասնութիւնք խամրին ի յանախել գովութեանց։ Ներեսցի ինձ ապա անցանել յայլ տեսարան՝ ոչ նուազ արժանաւոր գովեստից։

Երէկ իսկ այցեցի Պատ. Մեղպուրեան բարեկամս գիշերօթեայ դստերց վարժարան և ի քննութեան անդ հայկաբանութեան՝ Ազգիս երևելի գրագէտք և գրագիտուհիք ճարտարութեամբ հարցափորձեցին զկուսանս, ոչք նովին ճարտարութեամբ պատասխանեցին նոցա ի հայկական բարբառս։ Տիկին Պիլերեան և համբաւոր ոմն օրիորդ, զոր չիշխեմ անուանել՝ ըստանձնած էին զպաշտօն խնամակալութեան վարժարանին և արդէն այս կրկին գիւցազնուհիք իւրեանց եռանդեամբը կը ցուցանէին թէ պիտի կարեն պատրաստել ազգին դովին իսկ դպրոցիս՝ Սափոփներ, Սէվինեէներ, Դասդիւներ և Խանճեաններ։ Գոհ և զուարթ մեկնեցայ անտի՝ լցեալ ուրախութեամբ յառաջադիմութեան ազնիւ մտերիս Մեղպուրեանի և դստերց իւրոց, որք իբր ի նահապետական տան՝ պատսպարին զիւրև և իւր զարդն յօրինեն, զա՛րդ անթառամ։

Մխիթարեանց վերայ սուղ ինչ յառաջ խօսելով չկարացի յայտնել և այն միւս ա՛յլ վիշտս, որ նոյն և ամեն բանասիրաց վիշտն է։ Է՞ր չերևայր արդեօք այն նախկին եռանդն, որով վառեալ՝ մագաղաթեայց փոշիներէն այնքան խնամով կը քաղէին Հայ գրականութեան մարգարիտները։ Է՞ր ելլուն Աւգերեանք և Հիւրմիզեանք և Ալիշանք անդամ։ Բայ ստոր հինաւուրց մամուլն ընդդ՞ր չճանչէր այլ ևս գրաբառի նոր Փիւնիկներ յարուցանելոյ համար, վասն է՞ր չեն դուեր Հիւրմիզի Հոմերն ու Մշակականը (1), վասն է՞ր չեն լինեցուներ իւրեանց վանաց տպարանէն ելած գրեանց դինը, չէ գի՞տեն արդեօք թէ ի մեզ՝ միայն աղքատք կը բանասիրեն, միա՛յն աղքատք կը սիրեն գնոսա, և ի՞նչպէս կը պահանջեն ի նոցանէ սէր, ուր չեն սիրեր ինքեանք զաղքատս։ Զոհողութիւն պարտ է զոհողութի՛ւն, և այս զոհողութիւնը հարուստը կարէ նախ ի գործ դնել։

Մխիթարեան Հարք պարտին գիտել՝ որ գրաբառի ուսումն այսօր դժուարացած է Հայոյն համար ոչ այնչափ զի դժուար է ըստ ինքեան, այլ վասն զի դժուար է գնել զդրաբառ դրեանս։ Մեծ և շատ մեծ չնորհ մը ընձեռած կը լինին ազգին, եթէ գէթ Ամուսածաշնչոյ, Եղնկայ, Եղէական, Ռօլէնի, Հայկ. բառարանի պէս գրեանց գիները գեղչեն, և այսու չեն տուժեր Մխիթարեանք, չեն տուժեր, այլ և թերևս շահին իսկ կարծեմք։ Այս է իրն ամենուն և այսմ և եթ մնայ անձկանօք իւրեանց բարեկամն

Ց. Գ. ՄԸՐՄԸՐԵԱՆ

14/26 Յուլիսի 1881

Կ. Պոլիս

(1) Ես և Գեր. Հ. Եղիշէ Դուրեան և այլ բազումք՝ քանիցս խնդրած ենք յիւրեանց այս երկու գրոց տպագրութիւնն և ցարդ ոչ ինչ ի ձեռս բերած։ Աւելինկայ, մինչև 30 գրեանց վաճառումն ապահովացուցած ենք նոցին և տակաւին չենք տեսած զայնս ելեալ ի լոյս։ Զի՞նչ է պատճառն . .

ՄԱԼԻՅԷ ՄԷՕԷԼԷՍԻ

—

Բարիզոէն կէլէն սօն բօսթա՝ Մ. Պուրդ էլէ Մ. Վալիբէյ թէս. լիմ օլունաճագ լայէհալար հագդընտա մալիւմաթը միւքէմմէլ կէթիրմիշ տիր։

Ա.թիէքի մալիւմաթըն սըհհէթինի թէէմմն իսէպլիր իսէք տէ, մէզքիւր իբի լայէհալարը՝ բօսթանըն հարէքէթ իթտիկի զէման ալագատարլարա արզ ու իրաէ օլունուպ օլունմատըղընտան մալիւմաթըմզը եօգ տըր։

Էվվէլ էմիրտէ շուրասընը նազարը տըգդաթա ալմալը տըրքի, տուլունը Օսմանիէէնին եէքիւնի իթիպարի օլարագ 190,966,330 լիրատան իպարէթ հիսապ օլունմուշ տըր։

Թէտավիւլէ չըգարըլան միւխթէլիֆ էսհամ՝ ֆիյաթը սահիհէլէրինէ թէնզիլ օլունտուգտա, տուլունը մէզքիւրէ եալընըզ 88,564,574 եանի 97,420,031 լիրայէ պալիզ օլուր։

Կէչէն յունիս նիհայէթինէ թէտավիւլէտէ գալմըշ օլան ֆայզ իլէ բէսիւլ մալ 56,356,567 լիրատան իպարէթ իտի։

Պու գատարընը իյզահ իթտիքէն սօնրա, իբի լայէհալարըն այրը այրը մէճմուրնը տա պէրվէճէր զիր պէյան ու թասրիհ իտէրիզ։

Պէրինճի լայէհա

Թահվիլաթը Օսմանիյէ համիլէրինին թահթը էմրինէ վազ օլունաճագ վարիտաթ.

	Լիրա
Բուսուլիի Շարգի վէրկիսի	270,000
Գըպրըզ ճէզիրէսինին վարիտաթը	130,000
Պուլկարիսթան վէրկիսի	464,893
Բուսումը Սիթթէ հասը-լաթընըն ֆազլասը	280,000
Եէքիւն	1,144,893

Իչպու 1,144,893 լիրալըգ մէպլաղ՝ թէտավիւլէ չըգարըլմըշը ֆիյաթա եանի 97,420,031 լիրայա թէնզիլ օլունան տուլունաթ իչիւն 100 տէ 1.20 ֆայզ վէրէպիլէճէք տիր։

Պու լայէհա՝ նէ 56,356,567 լիրալըգ թէտաթիւլտէ գալմըշ օլան ֆայզ վէ բէսիւլմալէրտէն, վէ նէ տախի Բուսիայա վէրիլէճէք թազմինաթը հարպիյէտէն պահս իթմէէօր։

Իտիճի լայէհա

Թահվիլաթը Օսմանիյէ համիլէրի՝ Բուսումը Սիթթէ վարիտաթընը ալըպ, եալընըզ թիւթիւն աչըգտա գալանագ, վէ պու թիւթիւն՝ Պալթաճընըն լայէհասընա թէվֆիգան ինհիսար թահթընա ալընանագ տըր։

Լիրա

Պուլկարիսթան վէրիտաթը 730,000

Գըպրըս վէ Բումէլիի Շարգի վարիտաթը պիրտէն 834,893

Եէքիւն 1,564,893

Պու վարիտաթըն եէքիւնի՝ զաթէն պալատէ զիքր օլունմուշ օլան 97,420,031 լիրալըգ պիր մէպլաղ իչիւն 100 տէ 1.76 ֆայզ վէրէպիլէճէք տիր։

Պու իքինճի լայէհայա կէօրէ, տուխան ինհիսարը Մ. Պալթաճը վէ չիւրէքեասընա վէրիլիպ պունլար տա հիւքիւմէթի սէնէվի 800,000 լիրա վէրէճէքլէր տիր քի, պու մէպլաղ Գալաթա պանգալարընա թէսլիմ օլունարագ, 15 սէնէ իւչ այ զարֆընտա մէզքիւր պանգալարըն մաթլուպաթը թէսվիյէ օլունաճագ տըր։

Մէզքիւր 15 սէնէ 3 այտան սօնրա չու 800,000 լիրալըգ վարիտաթ՝ տուլունը ումումիյէէ թախսիս օլունարագ, տուլունը մէզքիւրէ իչիւն սէնէվի 2,364,893 լիրա վարիտաթ գալըպ, պու վարիտաթտան տա 100տէ 2.67 ֆայզ վէրիլէպիլէճէքտիր։

Գարատաղ, Բումանիա, Սըրպիսթան վէ Եունանա թէրգ օլունան արազիյէ թէթթիւպ իտէն տուլուն մըգտարը տախի տուլունը ումումիյէտէն թէնզիլ օլունաճագ տըր։

Պու թէնզիլ իճրա օլունուպ, պէշ Բուսումուն թէզայիւտի հասըլաթը տա նազարը տըգդաթաընընը իսէ, մէզքիւր իքինճի լայէհանըն պէհանընաճկէօրէ, տուլունը ումումիյէ 100տէ 5 ֆայիզէ գատար վէրէպիլէճէք տիր։

Պու նէթիճէ հուսուլէ կէլինճէ, արթըգ ֆայզ վէ բէսիւմալէր իլէ իչթիզալ օլունաճագ տըր։ Իքինճի լայէհա տախի Բուսիանըն թազմինաթը հարպիյէսինէտէն պահս իթմէմէքտէ տիր։

—

Մէճիրի վիւքէլա թարաֆընտան թանզիմ օլունան պիւտճէ շու սըրատա խաքիրաի Շահանէէ արզ օլունմուշ տըր։

ԹԷՎՃԻՀԱԹ

Աչար վէ աղնամ Էմանէթի՝ բիւթպէի ուլա սընֆը սանիսիյէ Էմանէթը մէզքիւրէ մուավինի ճէմալ պէյ էֆէնտիյէ։

Էմանէթը մէզքիւրէ մուավինլիկի՝ բիւթպէի սանիյէ սընֆը սանիսիյէ աչար թահրիրաթ գալէմի միւտիրի Իպրահիմ պէյէ։

Ճէզարիրը Պահրը Սէֆիտ վիլյէթի տէֆթէրտարլըղը՝ Սարուխան սանճաղը մուհասէպէճիսի խայրի էֆէնտիյէ թէվճիհ պույրուլմուշ տըր։

—

Մալիյէ նազըրը Միւնիր պէյ էֆէնտի հազրէթլէրինէ բրիթպէի պալա։

Շուրաի ցէվլէթ աղասընտան Ահմէտ Բէֆիդ պէյ էֆէնտի հազրէթլէրինէ բրիթպէի պալա թէվճիհ պույրուլմուշ տըր։

ՄԻԻԹԼԻՖԷՐՐԻԳԱ

Ֆէլոս նամ կազէթանըն պէհանընա կէօրէ, Ֆրանսա իմբէրաթորիչասը սապգդ Լօժէնի Պատտան Զուիցցերիյէ ազիվէթ իթմիշ վէ գօնթէս Բիէրֆօն նամը իլէ Արնէնպէրկտէքի խանէսինտէ իգամէթ գարար վէրմիշ տիր։

—

Սեպտեմբերին իլք կիւնլէրինտէ Ալէմանիա իմբէրաթորու ֆհուզուրընտա Ֆիէլ գուրպինտէ պէյիւք պահրիյէ մանօվրալարը իճրա օլունաճագ տըր։ Գարատան Վիգէտին գօմանտասը թահթընտա պուլունան զըրհը տօնանմա ֆիէլ լիմանընա հիւճիւմ իտէճէք, վէ գարատան Ըէյպնից եախատ մարէշալ Մագ Լէանըն թահթը գօմանտասընտա պուլունան տիկէր պիր ֆիլօ տա լիմանը միւտաֆէա իտէճէք տիր։ Ամիրալ Պաչ իչպու մանօվրալարա նէզարէթ իտէճէք վէ հաքէմ օլաճագ տըր։ Թօրբիլէրէլ միւթեատտիտ թէճրիպէլէր իճրա օլունարագ էսկի կէմիլէրին գաբուրկալարը պէրհավա իտիլէճէք տիր։

—

Պաղտատ մահքէմէի թիճարէթ ըրյասէթինէ Ապտիւլ Գատէր նամընտա պիր ֆիւրսատ թային օլունուպ, պու ֆիւրսատ իսէ թիւրքճէյի պիլէ պիլմէտիքտէն մատտա ումուրը թիւճարիյէտէն տէ ասլա խապէրտար օլմատըղընտան, Պաղտատ թիւճճարանը մէրգու�՝ թէպտիլի հագգընտա Պապը Ալիյէ պիր արզուհալ թագտիմ իթմիշէր տիր։

—

Պէրաի թէտավի Գարլսպատտա կիթմիշ օլան Բուսումը Սիթթէ միւտիրի ումումիսի Մ. Համիլթըն Լանկ քէսպը իֆագաթ Խտէրէք էվվէլքի կիւն Տէրսատէթէ ավտէթ իթմիշ տիր։

—

Ալէմանիա գուվվէի ասքէրիյէսի վէ տիբլօմաթիգը յէսի՝ Ալէմանլարըն հիճրէթինէ մանի օլմազա միւգթէտիր օլամայոր։ Ցունվար Զանն յունիսին 30 ընա գատար եանի ալթը այ զարֆընտա Ալէմանիանըն միւթեֆէլիֆ լիման-

---

այսպէս է։

Հայ կալուինի (Այտընեան Հօր) ընդդէմ մեր գրաբառ լեզուին ի լոյս հանած գրոց (Քննական քերականութեան) սկզբունքը՝ չ'յուսամ թէ յայողի հեշտեաւ իւր ճարպիկ ժառանգաւորն Քէչեան՝ կալուինական վեհավայր մենաստանէն որ ի Բիւզանդիոն, (Մաէլրագրի տպարանէն . . .) ի գիր դրոյմած երկարապատում քարոզութեանցն շնորհիւ ծաւալել զնոր աղանդն 'ի գաւառսն և յայլ տեղիս։ Թէպէտ չեղև ինձ բախտ տեսնել ընդհանրական Աբբային Քննականը, բայց ոչինչ երկայիմ յընթեռնուլն իմ զայն անկանիլ ի ծուղակ. որովհետև Տօքթօր Գարագաշեանի լոգուածոց մէջ հանդիպեցան աչացս քանի մի անզուգական տողեր առնուած անտի։ Քօլօմպօսի ուղևորաց յուսահատութիւնն և զղջումը ըզձեռնարկէն կը նշմարուին յայնս, որք վերջապէս ցամաքը տեսան, բայց ինքն ոչ մինչև յաւիտեան։ Հայր Այտընեան մանագէտ է կ'ասեն ոմանք. շատ լաւ, բայց որ դարուն մէջ կապրինք, այժմ ողջմտութիւնը, յստակ խելամտութիւնը հասարակաց համար են. ոչ ևս է, ինչպէս յառաջագոյն, այն ժամանակը . . ., չէ կարելի ո և է դատողութեան ըստրկային ընդունելութեամբ դիմաւորել։ Զարմանք չեն որ Անահիտ խիստ քաղաքավարութեամբ չարժած էր Աբբային հետ իւր վերջին բանասիրութեան մէջ։ Ո՞չ ապաքէն իշխէր դիցուհին վրդովել նորա մեծարգութիւնը, պղտորել մտախորհ կերպարանքը, ըստգտանել ծայրայեղ խոտորումնքը և երկիւղածութիւնը զմի նուագ ևս։ միով բանիւ չարկանել զաչս իւր իխոնարհ նորա ծիրանի վերարկուին և ծաղկեալ մօրուացն առվև։ Սակայն, չկամէր Դիցուհին վատահամբաւել բացարձակ երկասէր անձ մի. այսալ իւր գեղածիծաղ չրթանցն չընորհքն էր, միանգամայն առհասարակայն խորագէտ մեծանձնութեանը։ Աստ պարտ է ասել որ Քէչեանի յոռեակ գրիչը քամահելի է յոյժ. վասն է՞ր իմաստակութիւնք կը լինին տակաւին առմեզ գեղեցիկ սեռին մէջ չտեսնուած փայլուն տաղանդի մը առարկութեանը։ Պարծանաց դափնեայ պսակը դեռակիրթ Օրիորդին բաժինն է, չկարէ ոք կորզել զայն, զի Օրիորդին ի ձեռին ունեցած դիտակը պայծառ է և թափանցիկ, որով գեղեցկապէս հետաքննին կարէ լինել օձապը-տոյտ շաւղացն ալեզարդ փիլիսոփայից, որք մերթ լեզուագիտութիւն, մերթ տարբալուծութիւն և չափագիտութիւն կը պահանջեն յինքեանէ սպառնական ձայնիւ։

Հայր Այտընեան կ'ասէ «Գրաբարն իւր ուժոյն և վայելչութեանը մէջ պահելու միակ միջոց՝ զինքն իւր սրբազան վիճակին մէջ պահելն է, և ոչ ռամկին բերանը թողուլ»։ Բարւոք խորհրդածութիւն չէ այս, ահաբեկութիւն է յոտից ցգլուխ. խրատաբանութիւն միապետական ոգւոյ է այս, մինչդեռ յառաջընթաց չառաւիղք նոր մարդկութեան, է՞ր չգիտեմ, խեթիւ հային դմա՝ և այնչափ հակակիրք որ ձեռնարկած են արդեն 'ի տեղիս տեղիս խեթիկել իսկ զայն։ Լաւագոյն է Հայ ռամիկը մի ծամածռեալ գրաբառ արտաբերէ քան թէ ներկայ, ըստ Գրաբառ-էանի, ճիւաղային աչխարհաբարներն։ Ամենայն ուրեք թէպէտ ռամիկը խանդարիչն իւր կանոնաւոր լեզուին է, սակայն պէտք չէ երկնչել ատի երկիւղ մեծ. նա ցեր լեզուի է, բայց մինչև աստիճան մի, հետևաբար լեզուական ասպարէզին մէջ կանոնաւորութեան և գերազանց չարադրութեան թարգման չէ եղած և պիտի չհանդիսանայ երբէք։ Ռամկին գրաբառ խօսելովը՝ Հայ Դպրութեան մատենադարանը չէ ընդունելի երևակայել, ընտրելագոյն լեզուն վատթարեալ մտաբերել խսպառ։ Կարծեմ յետ հոլովման բազում դարուց իբրև նորանկար պատկեր եղնկայ, Եղիշէի և այլոց լեզուք կենդանի են անապական ինչպէս երէկ հրատարակուած պարբերական թերթի մը լեզուն։ Ուրեմն, զի՞նչ ասէք, զի՞նչ խնդրէք, զի՞նչ վիճէք ընդ միմեանս բանասէրք Հայկեան։ Ընդհովանեաւ գեղազարդ պարտիզացն Գերմանիոյ աղախնի՝ Շիլլէր, կէօթէ և ամեն ազգի գրեան կ'ընթռնուն, ինքեանց յանձնուած մանկանց հետ ըստ մասանց բանի գրեանոյ կը խօսակցին։ Արա՞ա կը բերեն սոքայիչեալ մեծանուն հեղինակաց բարձին և պատոյն։ Ի դէպ է ասել ասա, անկցի միանգամ ընդ միշտ Այտընեան Հօր բանակալութիւնը, նորա օգուտափառ ոգին, և կեցցէ՛ ազատութիւն և ժողովուրդը։

Եւ արդ, բնականաբար ի զուր են բազմերախտ ժառանգաւորին (Տօքթօր Քէչեանի) ճգունքը, նախապաչարելոց դլխիվեր ծածանող սեղ դրօշ մի չէ զոր խոնարհեցուցանել չանայ ինքն, անտեղի է իւր պարսաւադէտ լինելն զարբոցնչխարաց Հայ Դպրութեան։ Քանզի Հայ ազգին ի հնումն ունեցած ամենայն իրօք բարգաւաճո թեան վկայք՝ այդ անմահ էակներն են միայն, և մեռելութեան բաժակն ըմպած այս բարեմասնութեան տապանաքարն դրքա են միայն։ Իսկ այժմ, անողոք փոթորկաց, որք կ'ըսպառնան անընդհատ նորա վտարանդի մնացորդին գոյութեանը, զգիչերն ի բուն զարթուն պահպանը և անսասան պատուարը։ Անտարակոյս, ծայրայեղ Աբբային զաչացու։ խօլական կրիցն թարգման և ոչ համապատասխան դարուս ոգ՝ այն միահեծան տրամաբանութեան՝ հաւատոյ հանգանակը (Քննական քերականութիւնը) և ժառանգաւորին հեղինակած ճառընտիրքն, թո՛ղ լաւ գիտնայ իւրաքանչիւր Հայ, եղերուաքաղ են, և, պարզաբար ասել, վաղկամանագան Հայ դպրութեան անպիտան թղթոցն կողովին բաժին լինելոյ տխուր դատակնիքն պիտի ընդունին։ Ներկայ բանակռուութեան նպատակն կարծեմ խնդրել զիւրն և ի բաց վանել զօտարն է. ուստի, խեցեղարեանը նման է այն մեռելածողով սպային որ պատերազմի դաշտը փոխանակ զիւր քաջընտրն խնդրելոյ, վերցուներոյ դիտապատանկերոյ մէջէն՝ հանդիպած դիակը վերցունէ տանի. պաղ արեամբ մտածելով թէ՝ զինուորը զինուոր է, տարբերութիւն չկայ։ Ուրեմն, ներուի ինձ ասել, պէտք չէ բանասէրք մեր երթան ճեմեն յապարանս դիցուհեաց ի յունական լերինն Ոլիմպեայ, անտի իջնեն Պղատոնի պարտէզը յԱթենս. բաց յայսմանէ յեղաշրջեն, զինեն զգիրս Պրահմանաց և Պուտտայից, այն է Սանսքրիտ լեզուին և այլ լեզուաց մատենադարաններուն մէջ։ Որովհետև, ինքեանք յանձնառուք չեն մեր լեզուին սերունդը գտնելոյ և կամ՝ յօրինելոյ մի նոր լեզու Հայոց համար։

(Շարունակելի)

Ա. Ց. ԱԶԱՐԵԱՆ

ԱՄՍՕՐՅԱ ԳԱԶԵՏԱ
Գրավոր ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎԻ
ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԹԵՐԹ
ԳԻՆԸ ՄԻ ԹԻՎ 5 ՌՈՒԲԼԻ
ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՎ ԱՅԼ ԵՐԿՐՆԵՐՈՒՄ 3Է ՇՈՒՏԵՐՈՒՄ ՄԱՀՎԱ ՀԱՄԱՐ
ԳԻՆԸ ՄԻ ԹԻՎ 8 ՌՈՒԲԼԻ
ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՎ ԱՅԼ ԵՐԿՐՆԵՐՈՒՄ 11 ՇՈՒՏԵՐՈՒՄ ՄԱՀՎԱ ՀԱՄԱՐ

ՓՈՂՈՒԿ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

(Ֆրանսերեն գրից)

—Հարգելի Հարություն, ասաց Ֆրանսուան, ինչպես գիտեք, ես ամուսնացած եմ տասնչորս տարի, բայց մինչև հիմա երեխա չունեցանք։ Ինձ համար դա մեծ դժբախտություն է, ինչպես գիտեք, ինչպես գիտեք, ինչպես գիտեք։ Ինձ համար դա մեծ դժբախտություն է, ինչպես գիտեք։ Ինչպես գիտեք, ինչպես գիտեք։ Ինչպես գիտեք, ինչպես գիտեք։ Ինչպես գիտեք